Aleku Mónika

Európai büntetés-végrehajtási jog

Ez év elején jelent meg Dr. Vókó György professzor – a Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyésze, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára, valamint a Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának egyetemi tanára – legújabb monográfiája *Európai büntetés-végrehajtási jog* címmel a Dialóg Campus Kiadó gondozásában. A szerző különböző hivatásainak, munkaköreinek felsorolását azért tartom kiemelten fontosnak, mert ez is utal a tudományos munkákra oly ritkán jellemző szintézisre, amely a szerző tudományos-elméleti háttere és gyakorlati tapasztalata révén valósul meg a tankönyv oldalain.

Dr. Vókó György jelen művét hézagpótló és úttörő alkotásként jellemzi. Ez a lényegre törő megállapítás igaz, de további árnyalást igényel, s a mű unikumának megragadásához a fenti jelzők bővebb kifejtése indokolt.

A büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jog harmonizációja az európai integráció egyik legkésőbb megkezdődött folyamata, azonban napjainkban egyre határozottabban körvonalazódik az európai büntetőjog jogterülete. Bár létében sokan kételkednek – egyesek annak tudományos mivoltában is – nem kérdéses, hogy a különböző nemzetközi szervezetek egyre nagyobb számban alkotják a büntetőjogi vonatkozású egyezményeket, amellyel párhuzamosan az azok ismerete, valamint rendszerezése iránti igény is egyre inkább fokozódik. Másfelől a jogi szabályozás tárgyának azonossága megköveteli, ha nem is az egységes, de a funkcionálisan azonos büntetőjogi szabályozást az országok között. A funkcionális azonosság megteremtése pedig nem nélkülözheti a közös elméleti alapok, rendezőelvek kidolgozását.

Ezen a téren sem az európai, sem a hazai büntetőjogi diszciplínák világa nem bővelkedik tudományos munkákban. A szerző legújabb tankönyve tehát mindamellett, hogy magas színvonalon és tudományos igénnyel pótolja ezt a hiányt, egyfajta „vázlatot" is nyújt a további kutatások lehetséges irányaira vonatkozóan. „Ha továbbgondolásra, további tudományos kutatásra késztet, elérte a célját"- derül ki az Előszó soraiból is.

Az európai szakirodalom egyetlen hasonló vonatkozású, német nyelvű egyetemi tankönyv megjelenéséről ad számot. Tavaly áprilisban született meg ugyanis Bernd Heckernek – a giesseni Justus Liebig Egyetem egyetemi tanárának – Az európai büntetőjog (Europäisches Strafrecht) című műve a Springer Kiadó gondozásában. Dr. Vókó György monográfiája tehát európai viszonylatban is az első olyan tudományos munka, amely az integráció aspektusából a teljesség igényével mutatja be és elemzi a büntetés-végrehajtási jog speciális és komplex jogterületét.

A büntetés-végrehajtási jog fontos szerepe az emberi jogok védelmét kiemelt helyen kezelő Európai Közösségben nem igényel hosszas magyarázatot, hiszen – ahogyan arra a szerző is rámutat – „az emberi jogok sok olyan jogot tartalmaznak, amelyek a büntetőjoghoz, a büntetőeljáráshoz és a büntetés-végrehajtáshoz kötődnek. Az emberi jogok között megjelenő büntetőjogra vonatkozó szabályok a nemzeti büntetőjog és büntetés-végrehajtási jog oldalán büntetőjogi alapelvként jelennek meg, amelyek áthatják az adott nemzeti jogrendszer egészét". Dr. Vókó György ebben az összefüggésben ragadja meg például az elítéltek jogainak és kötelezettségeinek rendszerét, de ez a szemlélet hatja át a monográfia egészét is. A teljesség igényéről tanúskodik, hogy az emberi jogokkal kapcsolatos legfontosabb dokumentumok vonatkozó cikkelyeit is megtalálhatjuk a tankönyv oldalain.

A szerző szakmai kiválóságáról tanúskodik, hogy a jogterület cizelláltan bemutatott minden specialitása mellett sem veszik el a részletekben. Egységes szerkesztési elvek mentén, átfogó összefüggések mellett elemzi az Európa Tanács, az Európai Emberi Jogi Bíróság – korábban Bizottság –, az Európai Közösségi Bíróság joggyakorlatát, az Európa Tanács nemzetközi egyezményeit, a Miniszterek Tanácsa ajánlásait, az Európa Tanács kínzás és más kegyetlen, embertelen, megalázó büntetések vagy bánásmódok megelőzésére alakult bizottsága (a továbbiakban: CPT) gyakorlati állásfoglalásait, ajánlásait, figyelemmel az európai uniós szabályokra és határozatokra is.

A feldolgozott joganyag terjedelmes mennyiségére tekintettel az átláthatóság megteremtését számos didaktikai szempont segíti. Az Előszót, majd a Bevezetést követően a mű tizennégy fejezetre tagolódik, amelyek mindegyike több címre oszlik, a fejezeteket pedig Utószó zárja. A tankönyv utolsó oldalait – a szakmai igényesség jeleként – a kapcsolódó jegyzetek, különböző mellékletek, táblázatok, nemzetközi egyezmények, határozatok, ajánlások, jogszabályok gyűjteménye, a jogesetek névmutatója, a szakkifejezések magyarázata, valamint részletes irodalomjegyzék és egyéb felhasznált források jegyzéke tölti ki.

Az első két fejezetet az „európaizálás" szellemének szenteli a szerző. Az első fejezetben az európai integráció történetét mutatja be, értelemszerűen annak igazságügyi és belügyi vonatkozásaira fektetve hangsúlyt, a második fejezetben pedig – *Az európai büntetés-végrehajtási jog meghatározása* cím alatt – az új jogterület dogmatikai alapjait ismerteti.

A harmadik fejezet a már említett emberi jogi konstellációban elemzi az elítéltek és a felelősségre vonás hatálya alatt állók jogi helyzetének rendszerét, az eredeti jogforrás-szövegek pontos megjelölésével és jogesetek bemutatásával. „Az elítéltek jogi helyzete ugyanis kifejezi az egész büntetés-végrehajtási rendszer lényegét és egyben szintjelzője a jogállamiságnak is" – írja Dr. Vókó György. A szerző arra is rámutat – további kutatásokra ösztönözvén az olvasót -, hogy a jogi helyzetre vonatkozó szabályozás Európában nem tekinthető lezártnak, „hiszen a jogállamiság és az emberi jogok kiteljesedésének folyamata sem lezárt, állandó fejlődésben van, az újabb és újabb felismerésekkel szükséges folyamatos gazdagítása". A fejezet 2. pontjában az Európai Unió és az Európa Tanács által elismert és kinyilvánított jogok, szabadságok és elvek egyedi és újszerű csoportosítását ismerheti meg az olvasó.

A IV. fejezettől a IX. fejezetig a szabadságvesztés végrehajtásának, ennek kapcsán pedig a büntetés-végrehajtási intézetek vonatkozó igazgatási, illetve végrehajtási, foglalkoztatási kérdéseinek, feladatainak, valamint szakmai és egyéb eszközeinek és követelményeinek részletező elemzése a gyakorlatban dolgozók szakmai érdeklődését is kielégíti.

A X. és a XI. fejezet a büntetőügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatás eljárási szabályairól és európai szerveiről szól. Az eljárási szabályok keretében olyan fontos jogintézményeket interpretál a szerző, mint például a büntetés-végrehajtás átadása-átvétele, a kiadatás, az elkobzás, amelyek az országok közötti bűnügyi együttműködés sine qua nonjai. A mű jól alkalmazhatóságát segíti, hogy a logikailag tiszta dogmatikai elemzéseket a gyakorlatban felmerülő eljárási praktikumok bemutatása oldja, így ötvözve az elméleti és gyakorlati szemléletet.

Az utolsó három fejezet az európai büntetés-végrehajtási jogi szabályok – ideértve a pszichiátriai kezeltekre, a fiatalkorúakra, a nőkre, valamint az idegenrendészet hatálya alá tartozókra vonatkozó speciális szabályokat is – érvényesülését elemzi. Ennek keretében a szerző nemcsak, hogy hangsúlyt fektet a CPT működésének bemutatására, hanem – a jogirodalomban először – tudományos igénnyel dolgozza ki a Szervezet ellenőrzési tevékenysége során keletkezett normákat. A szerző a CPT magyar nemzeti összekötőjeként a téma legkompetensebb hazai szakértőjének tekinthető, így ez a rész sem nélkülözi a „tudós és szakember" dualizmusának szerves egységét.

Ez az elméleti és gyakorlati kettősség természetes módon érezteti hatását a monográfia stílusán, nyelvezetén, tekintettel a potenciális olvasók különböző igényeire is. A monográfia a tudományos munkák elengedhetetlen kellékeinek (például a terjedelmes, nagy számú idegen nyelvű tanulmányt tartalmazó irodalomjegyzék, a feldolgozott jogesetek névmutatója, az egyes szakkifejezések magyarázata stb.) felvonultatása mellett is megfelelően tagolt, szerkezete logikailag könnyen áttekinthető.

A Bevezetésben leírtak szerint pedig művét a szerző maga sem csak a jogászok szűk rétegének szánta. Erre utal, hogy egy-egy szakterület feldolgozásakor célja a

téma forrásanyagának bemutatásával segítséget nyújtani az új jogintézmények, eljárások, jogok és kötelezettségek között való eligazodáshoz, „úgy a büntetés-végrehajtási joggal foglalkozóknak, mint az egyetemi, főiskolai hallgatóknak, szélesítve tájékozottságukat és látókörüket".

A fentiekből is kiviláglik, hogy a monográfia átgondolt szerkesztő- és alapos kutatómunka eredményeként jött létre. A külföldi szakirodalomban való jártasságra utal a tankönyv több fejezete is, különösen az emberi jogok katalógusának részletes tárgyalása.

Az emberi jogok által megtestesített *szabadság* feltételezi a biztonságot, hiszen „szabadságot csak biztonságos és félelem nélküli környezetben lehet gyakorolni"*. A biztonság széleskörű megvalósítása érdekében az igazságszolgáltatás terén – tudomásul véve annak mély társadalmi beágyazottságát és országonkénti eltéréseit – a tagállamok közötti teljes kooperációra kell törekedni. Ehhez elengedhetetlenül szükséges – az Európai Emberi Jogi Konvenció szabályait és az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatát alapul véve – a mindenki számára történő azonos garanciák biztosítása. Ezért megvalósítandó feladat a kommunikáció, az információáramlás mechanizmusának megkönnyítése, a jogsegéllyel kapcsolatos eljárások kiépítése stb., amely intézkedések előre vetítik egy európai egységes igazságszolgáltatási térség kialakítását. Ez az Európai Unió keretében folyó elméleti alapozó munka és normaalkotási folyamat egy új jog- és tudományterület kiformálódása felé mutat, amelynek kialakításához a szerző jelen könyve az elsők között járul hozzá.

* **Action Plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on he Area of Freedom, Security and Justice. OJ 1999/C 19/01.**